

הַקְדֵּם הַדְּבָר לְדַע עַלְמִים

סֵפֶר

זְהַר הַקְדוּשָׁה

עִם בְּאוּר
הַתְּפִלָּה וְהַתְּכַבּוּד

מֵאֵמֶר לְפָרֶשֶׁת נח

בהוצאת ישיבת "אביר יעקב"
מוסדות "אור מאיר שמחה" נהריה
על שם ב"ק אדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זע"א

מְדוּרַת קֶרֶן שְׁלֵלִי בִּרְכֵה

הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל

הַיְיָ אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל

ענין ההסתרות בקדושה ובקליפה

'וַיבֹא נח וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ' (בראשית ז ז). **רַבִּי חַיִּיא פָּתַח**
וְאָמַר, 'אִם יִסְתַּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם יְהוָה'
(ירמיה כג כד). כַּמָּה אַנּוּן בְּנֵי נִשְׂא אֲטִימִין לְבָא סְתוּמִין עֵינֵינוּ, דְּלֹא
מְשַׁנְיָחִין וְלֹא יִדְעִין בִּיקְרָא דְמֵאֲרִיחוֹן, דְּכַתִּיב בֵּיה (שם) 'הֲלֹא אֵת
הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא'. הֵיךְ בְּעוֹן בְּנֵי נִשְׂא לְאִסְתַּתְרָא
מְחֻבְּיָהוּ, וְאָמְרֵי 'מִי רוֹאֵנוּ וּמִי יוֹדְעֵנוּ' (ישעיה כט טו), וְכַתִּיב (שם) 'וְהָיָה
בְּמַחְשְׁדֵי מַעֲשֵׂיהֶם'. לָאֵן יִתְטַמְּרוּן מִקְמֵיהָ.

הַקְּתָר וְהַכְּבוֹד

במאמר זה יבואר פנימיות ענין ביאת נח אל התיבה. ויפתח בתוכחה על אלו החוטאים החושבים שאפשר להסתתר מפני הקב"ה, מאחר ואי אפשר להיסתתר ממנו. ויבאר כי ענשו של החושב להסתתר מהקב"ה, הוא שהקב"ה נפרע ממנו בגלוי, ולעומת זה השב בתשובה בפרהסיא, מסתירו הקב"ה מן המשחיתים. ויבאר כי השטן המשחית מוזיק את מי שמתראה לפניו, אשר לכן מסתיר הקב"ה את הצדיקים מפניו. ויבאר כי זהו ענין עין רעה, ובכך היה בלעם רוצה להזיק את ישראל, אלא שהקב"ה הסתירם בצל כנפי השכינה, ובוה יבוא לבאר ענין ביאת נח לתיבה.

יודעים בכבוד קונם **דְּכַתִּיב בֵּיה** - שכתוב בו **'הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי מִלֵּא**
נְאֻם יְהוָה', ואם כן, **הֵיךְ בְּעוֹן בְּנֵי נִשְׂא**
לְאִסְתַּתְרָא מְחֻבְּיָהוּ - איך רוצים בני אדם
 להסתתר במסתרים מעוונותיהם שהם עושים*,
וְאָמְרֵי 'מִי רוֹאֵנוּ וּמִי יוֹדְעֵנוּ' (ישעיה כט טו)
 שאנו אלו שעושים חטאים אלו, **וְכַתִּיב (שם)**
'הוֹי הַמַּעֲמִיקִים מִיְהוָה לְסַתֵּר עֵצָה וְהָיָה
בְּמַחְשְׁדֵי מַעֲשֵׂיהֶם', וחושבים שאין הקב"ה
 רואה בחושך המסתור, אבל **לָאֵן יִתְטַמְּרוּן**
מִקְמֵיהָ - להיכן יסתתרו בני אדם מפני
 הקדוש ברוך הוא, הרי השגחתו מלאה את
 השמים ואת הארץ.²

אי אפשר להיסתתר מהקב"ה כי כבודו מלא עולם.
'וַיבֹא נח וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בָנָיו אִתּוֹ אָל
 הַתֵּבָה, מִפְּנֵי מִי הַמְּבֹול' (בראשית ז ז). כדי
 לפרש הטעם שהוצרך נח להיכנס לתיבה, **רַבִּי**
חַיִּיא פָּתַח וְאָמַר, לפרש את הפסוק 'אִם
יִסְתַּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ
נְאֻם יְהוָה, הֲלֹא אֵת הַשָּׁמַיִם וְאֵת הָאָרֶץ אֲנִי
מִלֵּא נְאֻם יְהוָה' (ירמיה כג כד). שפירושו, **כַּמָּה**
אַנּוּן בְּנֵי נִשְׂא אֲטִימִין לְבָא, סְתִימִין
עֵינֵינוּ, דְּלֹא מְשַׁנְיָחִין וְלֹא יִדְעִין בִּיקְרָא
דְּמֵאֲרִיחוֹן - כמה הם בני אדם אטומי לב
 וסתומי עיניים, שחושבים שאפשר להיסתתר
 במסתרים מפני ה', ואינם משגיחים ואינם

מקורות וצייונים

- א. באדרת אליהו הגיה שצ"ל: 'לְאִסְתַּתְרָא מְחֻבְּיָהוּ'. וביארו: הקב"ה.
 ב. כתם פז. וראה להלן ביאור הרמ"ק בזה.

לְמַלְכָּא דְבִנְה פְּלִטְרִין, וְעֵבֵד תַּחֲת אַרְעָא טְמִירִין פְּצִירִין, לְיוֹמִין
 מְרֵדוּ בְּנֵי פְּלִטְרִין בְּמַלְכָּא, אֶסְחָר (אצער) עֲלֵיהוּ מַלְכָּא
 בְּגִיּוֹסִי. מַה עֵבְדוּ, עֲאֵלוּ וְטְמִירוּ גְרַמְיֵיהוּ תַּחֲת נִקְבֵי פְּסִירִין. אָמַר
 מַלְכָּא אָנָּא עֵבְדִית לִזֵּן, וְטַקְמָאִי אַתּוֹן בְּעָאן לְאַתְטַמְרָא, הֲדָא הוּא
 דְכְּתִיב 'אִם יִסְתַּר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם יְהוָה'. אָנָּא
 הוּא דְעֵבְדִית נִקְבֵי פְּסִירִין, וְעֵבְדִית חֲשׂוּכָא וְנַהוּרָא, וְאַתּוֹן אִיךְ יִכְלִין
 לְאַתְטַמְרָא קְמָא.

הַפְּתָר וְהַפְּכֻד

**מַלְכָּא, אָנָּא עֵבְדִית לִזֵּן, וְנִקְמָאִי אַתּוֹן
 בְּעָאן לְאַתְטַמְרָא** - אמר המלך, הרי אני עשיתי
 את החדרים האלו, ואיך אתם רוצים להסתתר
 ממני בהם, הרי אני יודע על קיומם¹. ומפרש רבי
 חייא את הנמשל, הֲדָא הוּא דְכְּתִיב 'אִם יִסְתַּר
 אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם יְהוָה',
 הרי אָנָּא הוּא דְעֵבְדִית נִקְבֵי פְּסִירִין - אני
 הוא שעשיתי את החפירות הנסתרות ויודע אני
 על קיומן, וְעֵבְדִית חֲשׂוּכָא וְנַהוּרָא - ואני הוא
 שעשיתי את החושך ואת האור, אשר לכן אין
 החושך שבמסתור מסתיר מפני הקב"ה, וְאַתּוֹן
 אִיךְ יִכְלִין לְאַתְטַמְרָא קְמָאִי - ואם כן איך
 אתם יכולים להסתתר מפני².

לאחר שביאר רבי חייא, כי אי אפשר להסתתר מהקב"ה,
 שהרי מלא כל הארץ כבודו, יבאר עוד על פי משל כי גם
 המסתורות והחושך עצמם הם מעשי הקב"ה.

משל למה הדבר דומה, **לְמַלְכָּא דְבִנְה פְּלִטְרִין,
 וְעֵבֵד תַּחֲת אַרְעָא טְמִירִין פְּצִירִין** -
 למלך שבנה פלטרין, ועשה תחת הקרקע
 מחבואות חפורות³, לְיוֹמִין מְרֵדוּ בְּנֵי פְּלִטְרִין
בְּמַלְכָּא - לימים מרדו בני הפלטרין במלך,
אֶסְחָר עֲלֵיהוּ מַלְכָּא בְּגִיּוֹסִי - הקיף עליהם
 המלך עם גייסותיו כדי לכוּבשם ולהכניעם. **מַה
 עֵבְדוּ** - מה עשו מורדי המלך, **עֲאֵלוּ וְטְמִירוּ
 גְרַמְיֵיהוּ תַּחֲת תַּחֲת הַחֲפִירוֹת הַנִּסְתָּרוֹת. אָמַר**

מקורות וציטוטים

ו. 'פְּסִירִין' [היינו] הבורות הנ"ל. אלא כאן מתחלף אות צ' של
 'פְּצִירִין' לדליל בס', ואמר 'פְּסִירִין'. דמשק אליעזר.
 ז. **כַּתָּם פֹּז**, וז"ל: 'הדא הוא דכתיב אם יסתר איש במסתרים אנא
 הוא דעבדית', ודייק מלת 'במסתרים' הבי"ת בפת"ח, כלומר,
 באותם המסתרים הידועים לי אשר אני עשיתים. 'ועבדית
 חשוכא', כי המסתתר והנחבא יבקש לו מקום חושך שלא יראהו,
 וכמו שנאמר 'ויהי במחשך מעשיהם', וחושבים שכשם שאין עיני
 האדם רואים בחושך, כן עין של מעלה.
 והרמ"ק כתב בביאור מאמר זה, כי הכוונה על אלו המסתרים
 בין הקליפות שאין הקב"ה משיגה עליהם, וז"ל: 'אם יסתר
 במסתרים' וכו', אחשוב דלא בשופטני עסקינן דחשבין דעיני בשר
 לקדוש ברוך הוא, אמנם הכוונה באומרו 'מסתרים' הם הקליפות
 ודאי, שהם מסתירים השגחת מלך מלכי המלכים, שאין רצונו
 להשיג ולחשכל בהם מפני רעתם, ואין אור שכינתו נגה עליהם.
 והיינו משל 'למלכא דבנה פלטרין' שהם העולמות הכשירים
 המזהירים, 'ובנה תחת ארעא', ודאי שהיא המלכות, 'טמירין

ג. **הרא"ג** דמשק אליעזר. וז"ל הרא"ג: 'פְּצִירִין' כמו 'פְּסִירִין'
 בסמ"ך, כדלקמן, ופירש הערוך (ערך פס). שקורין למרא [לקרדום]
 שחופרין בה 'פס'.
 ובדרך אמת פירש: חדרים נסתרים וחוקים תחת הארץ. וכעין זה
 כתבו הרמ"ז (ביודעי בינה) והסולם.
 ובכתם פז ואדרת אליהו גרסו: 'פְּצִירִין', ופירשו שהוא לשון בורות,
 כי התרגום של 'גבים' (מלכס ב' ג טז) הוא 'פְּצִירִין'. והרמ"ז (ביודעי
 בינה) גרס 'פְּצִירִין', והביא גם גרסת הכתם פז, וסיים: והכל הולך
 למקום אחד.
 ד. **כ"ה** בדפ"א ע"פ דרך אמת להארז"ל. ובדפ"ר: **אָצְעֵר**,
 והרמ"ק גרס: **אָסְעֵר**.
 ובכתם פז גרס: **אָצְעֵד**, וכתב לבאר: 'אצעד עליהו בגייסוי, מעינין
 וכל צעדיו יספור' (ראה איוב לו כא), כלומר התנהל לאט לבא
 עליהם בחילוי, וכך דרכו יתברך שאינו בא פתאום על בני העולם
 להענישם, כי הוא ארך אפים.
 ה. **עפ"י** דמשק אליעזר.

תָּא חֲזִי, כַּד בַּר נֶשׁ חָטִי קָמִי מְאָרִיחַ, וְאַמְשִׁיךְ גְּרַמְיָה לְאַתְפְּסִיא.
 קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֶבֶד בֵּיה דִּינָא בְּאַתְגְּלִיא. וְכַד בַּר נֶשׁ אַדְכִּי
 גְּרַמְיָה, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעֵי לְאַסְתְּרָא לִיה דְּלָא יתְחַזִּי בְּיוֹם אָף
 יתְחַזֵּה. דְּוַדַּאי אֲבָעִי לִיה לְאִינְשׁ (סח ע"ב) דְּלָא יתְחַזִּי קָמִי מְתַבְּלָא כַּד
 שְׂרִיא עַל עֲלָמָא, דְּלָא יִסְתַּבֵּל בֵּיה. דְּהָא כֹּל אֲנָנִי דִּיתְחַזִּין קָמִיה,
 אִית לִיה רְשֵׁוֹ לְחַבְלָא.

הַפְתָּר וְהַפְּכֻד

יְהוָה - הקדוש ברוך הוא רוצה להסתיר אותנו, כדי שלא יראה ביום שיש חרון אף מן הקדוש ברוך הוא^א. והטעם, דְּוַדַּאי אֲבָעִי לִיה לְאִינְשׁ (סח ע"ב) דְּלָא יתְחַזִּי קָמִי מְחַבְּלָא כַּד שְׂרִיא עַל עֲלָמָא^ב - שהרי ודאי צריך לו לאדם שלא להיראות לפני המשחית שהוא שורה על העולם בעת הדין, כדי דְּלָא יִסְתַּבֵּל בֵּיה - שלא יסתכל בו המשחית, דְּהָא כֹּל אֲנָנִי דִּיתְחַזִּין קָמִיה, אִית לִיה רְשֵׁוֹ לְחַבְלָא^ג - שהרי כל אלו שנראים לפניו, יש לו רשות לחבל בהם^ד, לכן הקדוש ברוך הוא מסתיר את השב בתשובה בשעה שיש חרון אף בעולם^ה.

לאחר שביאר רבי חייא ענין החוטא החושב להסתתר מן הקב"ה, יבאר שהקב"ה נפרע ממנו בגלוי. ויבאר שאצל השב בתשובה הוא בהיפך. ומוסיף רבי חייא, תָּא חֲזִי - בוא ראה, כַּד בַּר נֶשׁ חָטִי קָמִי מְאָרִיחַ, וְאַמְשִׁיךְ^ה גְּרַמְיָה לְאַתְפְּסִיא - כאשר אדם חוטא לפני קונו, וממשיך עצמו להתכסות ולהסתתר מהקב"ה^ו, אז קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עֶבֶד בֵּיה דִּינָא בְּאַתְגְּלִיא - הקדוש ברוך הוא עושה עמו דין ופורע ממנו בגלוי^ז. אבל וְכַד בַּר נֶשׁ אַדְכִּי גְּרַמְיָה - וכאשר אדם מטהר עצמו, ושב בתשובה בפרהסיא, אז קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעֵי לְאַסְתְּרָא לִיה, דְּלָא יתְחַזִּי בְּיוֹם אָף

מְקוּרֹת וְצִיּוּנִים

ובמשנה (אבות פ"ד מ"ד) אמרו: רבי יוחנן בן ברוקא אומר, כל המחלל שם שמים בסתר, נפרעין ממנו בגלוי.
יא. כתם פז, וז"ל: 'וכד בעי בר נש ואתדכי' בפרהסיא 'גרמיה', ואינו בוש מבני אדם שיתלוצצו עליו, 'קודשא בריך הוא בעא לאסתרא ליה דלא אתחזי ביום אף ה'. והענין הוא, כי העובר בסתר 'גלו שמים' עונו וארץ מתקוממה לו' (איוב כו כ), והמסתיר עצמו בגלוי הקדוש ברוך הוא מסתירו מיום הדין, זה כנגד זה.
יב. כ"ה דפרי"ד וברמ"ק, וכן הגיה בדרך אמת לארז"ל. ובדפ"א גרסו: דְּלָא יתְחַזִּי קָמִי מְחַבְּלָא כַּד שְׂרִיא עַל עֲלָמָא, וכן הגיה הרא"ג.
יג. הרא"ג מוסיף: לְחַבְּלָא לֵוֵן, ובדרך אמת לארז"ל הגיה כדלפנינו.
יד. ראה מה שאמרו במדרש (דב"ר ראה ד ד), וז"ל: אמר רבי אבא בר זעירא, אין בית רובע בחללו של עולם שאין בו כמה אלפים מוזיקין, וכל אחד פורמא נתונה בפניו שלא יביט באדם ויזיק, ובשעה שעונותיו של אדם גורמין, מעביר פורמא מפניו והוא מסתכל בו ומוזיקו, מנין, שנאמר (תהלים נה ט) 'פדה בשלום נפשי מקרב ל' וגו', אמת' כ'י רביים היו עמדי', ומי הם, אלו המלאכים שהם משמרין את האדם. [וראה עוד מה שאמרו בגמרא (בבא קמא ס.ו.)].

פסירין' שהם הקליפות. וזה שאמר 'והיה במחשך מעשיהם' כמש מקום החושך ולא אור. והקב"ה אומר להם, 'אנא עבדי לון', שהרי הקליפות מציאותם מתקיים בתמצית שפע העליון (ואה עוד בעץ חיים ש"מ"א פ"ב, ועוד), ואתם חושבין ליטמן בהם ולסלק השגותי מכם על ידם. וזה היה עון דור הפלגה.
ובמדרש (ב"ר כד א) אמרו: רבי יהושע רבה פתח, 'הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה והיה במחשך מעשיהם ויאמרו מי רואנו ומי יודענו', [משל] לארכיטיקטוס [-אומן שבונו בנינים חדשים] שבנה את המדינה חדרים וביבים ומערות, לאחר ימים נעשה גבאי, היו בני המדינה מטמנין מפניו בתוך החדרים ובתוך המערות, אמר להן אני הוא שבנית את המערות ומפני מה אתם מטמנין עצמכם בהן, כך 'הוי המעמיקים מה' לסתיר עצה והיה במחשך מעשיהם'.
ח. כ"ה ברמ"ק ובדפ"א. ובדפ"ר: וְאַחֲשִׁיךְ גְּרַמְיָה - שעושה בסתר במקום חושך (כתם פז), על דרך 'והיה במחשך מעשיהם' (אדרת אליהו).
ט. דהיינו שמביא את עצמו לחשוב שאין מי שיראנו. הסולם.
י. כתם פז.
והרא"ג ביארו בפסוק וְאִנִּי לֹא אֶרְאֶנּוּ נָאִם יתְהַרְוֵהוּ, וז"ל: 'עבדי ביה דינא באתגלייא', פירוש, אחר דקאמר בקרא ד'אַרְאֶנּוּ', קרי ביה 'אַרְאֶנּוּ' בפת"ח [כלומר, שהקב"ה יגלוהו ויפרע ממנו בגלוי].

וְהִינֵנוּ דְקָאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל בַּר נֶשׁ דְּעֵינִיה בִּישָׂא, עֵינָא דְמַחְבְּלָא שְׂרִיא עֲלוּי. וְאִיהוּ מַחְבְּלָא דְעֲלָמָא אֲקָרִי. וְלִבְעֵי לִיה לְאִינִישׁ לְאַסְתְּמָרָא מְנִיה, וְלָא לְאַתְקַרְבָּא בְּתַרְיָה, דְלָא יִתְזַק (קמיה). וְאָסִיר לְמַקְרַב בְּתַרְיָה בְּאַתְנָלְיָא. וּמְשׁוּם הָכִי, מְאִישׁ רַע עֵין בְּעֵי לְאַסְתְּמָרָא מְנִיה. מְקַמֵּי מְלֶאךְ הַמֶּנֶת עַל אַחַת בְּמָה וּכְמָה.

הַפְתָּר וְהַפְּכוּד

זה ולא להתקרב אליו, דְלָא יִתְזַק¹ - כדי שלא ייזק מעינו הרעה. וְאָסִיר לְמַקְרַב בְּתַרְיָה בְּאַתְנָלְיָא² - ואסור להתקרב אצלו בהתגלות, כלומר, שיהיה נגלה לעינו הרעה³, כדי שלא יעורר עליו את הקליפות המתלבשות בעין רעה של איש זה. ומסיק רבי חייא, וּמְשׁוּם הָכִי, אִם מְאִישׁ שֶׁהוּא רַע עֵין בְּעֵי לְאַסְתְּמָרָא מְנִיה - צריך להישמר ממנו שלא יתראה אליו, אִם כֵּן מְקַמֵּי - מלפני מְלֶאךְ הַמֶּנֶת שהוא השטן שהוא שורש העין הרע, עַל אַחַת בְּמָה וּכְמָה שֶׁצָּרִיךְ לְהִישְׁמַר מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא לְהִתְרַאות לִפְנֵינוּ⁴. נמצא כי מדברי רבי שמעון מתבאר כפי מה שאמרו לעיל שיש להיזהר שלא להתראות בפני השטן המשחית, כי הוא עלול להזיק את מי שנראה בפניו.

ומבאר רבי חייא כי ענין ההיזק הבא על ידי שמתראים לפני השטן המשחית, הוא הענין שביאר רבי שמעון בענין עין רעה.

ומוסיף רבי חייא, וְהִינֵנוּ דְקָאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן - מה שהתבאר שיש להיזהר שלא להתראות בפני השטן המשחית, כי הוא מזיק את מי שמתראה בפניו, זהו מה שאמר רבי שמעון, כָּל בַּר נֶשׁ דְּעֵינִיה בִּישָׂא, עֵינָא דְמַחְבְּלָא שְׂרִיא עֲלוּי - כל אדם שעינו רעה, עינו של המשחית שורה עליו, וְאִיהוּ מַחְבְּלָא דְעֲלָמָא אֲקָרִי - והוא נקרא משחית העולם, כי עינו נעשית כלי השטן המשחית הנקרא 'רע עין'. וְלִבְעֵי לִיה לְאִינִישׁ לְאַסְתְּמָרָא מְנִיה, וְלָא לְאַתְקַרְבָּא בְּתַרְיָה - ולכן צריך לו לאדם להישמר מאיש

מְקוּרֹת וְצִיּוּנִים

שעינו הגשמי כלי לרוחניות שעל ידו פועל החיצוני, ולכן הצדיקים אין להם עין רע. ומה שאמרו רבותינו ז"ל (מו"ק יז): 'כל מקום שתנו כחמים עיניהם [או מיתה או עוני] וכו', פירושו בתיקונים (תיקון ע, קג). בסוד העינים העליונים, דהיינו 'חכלילי עינים מיי' (בראשית טט יב). 'ואסיר למקרב בהידיה', שלא לגרום רע עליו, שאסור לאדם לחבול בעצמו, שמגביר עליו הדין ומגרה עליו הקליפות ומשסה עליו הכלב.

וז"ל הכתם פז: 'והיינו דקאמר רבי שמעון, כל בר נש דעיניה בישא, עינא דמחבלא שרייא עלוי', וצריך להסתר ממנו שלא יסתכל בו בעל העין הרע, לפי שיש בו כח אותו שנקרא רע עין, בסוד (משלי כג ו) 'אל תלחם את לחם רע עין', וכן עולה 'מוצריע' [כמנין 'רע עין'] סוד הנחש המצורע. 'ומה מאיש רע עין' למטה, 'בעי לאסתמרא' וכו', 'מקמי מלאך המות' שהוא שורש העין הרע, 'על אחת כמה וכמה' וכו'. 'ואסור למקרב בהדיה', יחזור לבעל עין הרע, [שהוא] משום סכנה, כי יש דברים שהם אסורים מפני הסכנה, ורשב"י ע"ה יחשובו זו כאחד מהם.

אינון די יתחזון קמיה, אית ליה רשו לחבלא, אבל לא ליטול נשמה. והרמ"ק ביאר על פי דרכו לעיל שהוזהר מדבר מן המסתתר בקליפות, וז"ל: 'תא חוי בר נש כד חסי' וכו', להורות שהוא ממש הפך כוונת הרשעים הנזכרים, שאדרבה 'בר נש כד חסי באתכסיא' אין לו בית מנוס בתוך הקליפות, כאומרו (תהלים קלט ח) 'ואציעה שאלו הנך'. אמנם המסתתר ומתעלם בתוך הקדושה, דהיינו 'אדכי גרמיה' בתשובתו, הקב"ה הוא מסתיר אותו מרע עין שהם הקליפות כנודע, מפני שאין השגת הקליפות בקדושה, ומה גם במקום התשובה.

פו. בדפ"ר וברמ"ק גרסו: דְלָא יִתְזַק מְפִייה, ובדפ"א הוגה ע"פ דרך אמת לארזי"ל.

יז. גירסת הרמ"ק: וְאָסִיר לְמַקְרַב בְּתַרְיָה דְלָא אִתְזַק בְּאַתְנָלְיָא, וכעין זה הגיה הרא"ג: דְלָא יִתְזַק בְּאַתְנָלְיָא. ובדרך אמת לארזי"ל הגיה כלפנינו.

יח. הסולם.

יט. הרמ"ק וכתם פז, וז"ל הרמ"ק: 'ואיהו מחבלא איקרי', דהיינו

(ועל דא) **מַה כְּתִיב בְּבַלְעֵם** (במדבר כד א) **'וְנָאֵם הַגָּבֵר שְׂתֵם הָעֵינַי'. דְּעִינָא בִישָׂא הָהּ לִיה, וּבְכַל אֲתֵר דְּהָהּ מְסַתְפַל בֵּיה הָהּ אֲמַשִּׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחַ מְחַבְלָא. וּבְגִין כְּךָ הָהּ כְּעֵי לְאִסְתַּפְלָא בְּהוּ בְּיִשְׂרָאֵל, בְּגִין דִּישְׂצֵי בְּכַל אֲתֵר דְּעִינִיה הָהּ מְסַתְפַל. מַה כְּתִיב (שם פסוק ב) 'וַיִּשָּׂא בְּלָעַם אֶת עֵינָיו', דְּזִקְוֵי עֵינָא חַד, וּמֵאִיךְ עֵינָא חַד, בְּגִין לְאִסְתַּפְלָא בְּהוּ בְּיִשְׂרָאֵל כְּעֵינָא בִישָׂא.**

הַפְתָּר וְהַפְּכוּד

דְּעִינִיה הָהּ מְסַתְפַל - כדי להשמיד אותם בכל מקום שעינו היתה מסתכלת. וכמבואר בכתוב, כי הנה **מה כתיב** כאשר היה בלעם חפץ לקלל את ישראל (שם פסוק ב), **'וַיִּשָּׂא בְלָעַם אֶת עֵינָיו'**, והיינו, **דְּזִקְוֵי עֵינָא חַד, וּמֵאִיךְ עֵינָא חַד** - שהיה זוקף עין אחת כדי לקבל שפע החיצונים, ואת העין האחרת היה משפיל **בְּגִין לְאִסְתַּפְלָא בְּהוּ בְּיִשְׂרָאֵל** **בְּעֵינָא בִישָׂא** - כדי להסתכל בהם בישראל בעין הרעה, להשפיע מן השפע שקיבל מהחיצונים.²²

לאחר שהתבאר כי הזיק השטן המשחית הוא בחינת עין הרע, ועל ידי שמסתתרים ניצולים ממנו, יבאר רבי חייא כי זהו מה שרצה בלעם להזיק לישראל ובכך ניצלו. ומוסיף, **מה כתיב בְּבַלְעֵם**² (במדבר כד א), **'וְנָאֵם הַגָּבֵר שְׂתֵם הָעֵינַי'**, והיינו, **דְּעִינָא בִישָׂא הָהּ לִיה** - שהיתה לו עין רעה, **וּבְכַל אֲתֵר דְּהָהּ מְסַתְפַל בֵּיה הָהּ אֲמַשִּׁיךְ עֲלֵיהּ רוּחַ מְחַבְלָא** - ובכל מקום שהיה מסתכל בו היה ממשיך עליו רוח משחיתה.²³ **וּבְגִין כְּךָ, הָהּ כְּעֵי לְאִסְתַּפְלָא בְּהוּ בְּיִשְׂרָאֵל** - ולפיכך היה רוצה להסתכל בהם בבני ישראל, **בְּגִין דִּישְׂצֵי בְּכַל אֲתֵר**

מקורות וציטוטים

ספרי התורה שהיו בידי חז"ל שונה מנוסחת הספרים שלנו (ראה כמנחת שי שם), שהיה נושא הימין ומגבירו על השמאל, ובלעם בהפך, היה מגביה עינו העיוורת להסתכל בהם בישראל וסותם הימני שלא להסתכל בו. וכך ראיתי בספר אחד ממוקבל אחד שהיה כתוב בו, כי הרוצה להנגם מאויבו שצריך לקום בבוקר קודם שינץ החמה, ועד שלא ירחץ פניו ועינו יסתום עינו הימני ויפתח עינו השמאלי ויבית בו היטב, וכיון מחשבתו אל האֵלֶּה הכתובה שם [בספר של המקובל הווא], ואמר שאין ספק שתפעל בו [באויבו] האֵלֶּה ההיא, וכבר ניסה והוא אמת. והרמ"ז בידועי בינה חלק עליו, וז"ל: וקשה חדא, דלא נמצא כן לא במסורה ולא ברבותינו ז"ל, ועוד, לפי האמת למה לא נכתב 'עינו ממש בני חול"ם ונקרא עינו, כיון שהוא לא נשא כי אם אחת מהנה, בשלמא גבי אהרן כתיב 'דודו וקריו' דידו', משום דבעינן ששתי ידיו תהינה כלולות כאחת, שמאלא בימינא, כנוכר [בוהר] בפרשת בשלח (ח"ב) דף נו ע"א, אבל בכאן אין שום מציאות לדרשה כזו. ונראה לי, שלעולם נשא שתי עינו לראות, אלא שאחת היתה פתוחה וזקופה והשניה נשפלת, וזה שאמר 'ומאיך' ולא אמר וסתים, ונראה שהיתה כוונתו להשליט שתי עינו בהם גם של הימין, כי 'וטובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים' (יבמות גא). ואמנם רשעות כוונתו היתה, כי זו כחו מרשיע עול"א ועול"ל שהם שני דינין חציפין ותיקפין, ואמרו [בוהר] בפרשת בלק (ח"א)

כ. כ"ה הרמ"ק, וכן הגיה בדרך אמת לארז"ל. ובדפדפו: וְעַל דָּא כְּתִיב בְּבַלְעֵם, ותיבת 'מה' ליתא. כא. ביאר בכתם פז: כמו שאמרו ז"ל (ראה רש"י שם), עינו נקורה ומוצאת לחוץ היתה וחור שלה נראה פתוח, ולפי שלא אמר 'שתום עינים', למדנו שסומא באחת מעינו היה [כלומר בעין השנייה]. ובפרשת אלה פקודי (וזהר ח"ב רלו): אמר רבי אלעזר, 'שתום העין שתום העין כלא חד, דחד עינא סתים תדיד, וחיוז דעיננו לא הוה בארז משר, מומא הוה ביה בעינו. ואלה השני סימנים סימני טומאה הם, האחת, שלא היה פותח עין אחת, כדי שיתקבץ ארס הראיה אל העין השני, ויצא בחוקה כחץ אל המטרה. והשני, כי העין שבו היה מביט היתה בעלת מום, וכי' שהוא [בלעם] היה מעורר עצמו אל שישלוט עינו הרע בישראל, ואומר 'נאום הגבר שתום העין', כלומר, עורה עורה עיני הרע להרע לישראל, שאם לא כן, למה יתפאר שהוא עיור, עם אמרו (במדבר כד ד) 'נאם שומע אמרי אל אשר מחזה שדי יחזה', מה ענין זה לזה, אם לא שהיה מעורר עינו הרע בישראל באמרי פיו. כב. הרמ"ק. ובכתם פז ביאר: 'מה כתיב וישא בלעם את עינו, דזקוף עינא חד ומאיך עינא חד'. יתכן שהיה כתוב [בספרי התורה] אצלם [בעלי הוזהר] קרי 'עינו' וכתבי 'עינו', דומיא ד'וישא אהרן את ידיו' (ויקרא ט כב), 'דודו' כתיב, [עין] שם שהארץ בזה שנוסחת

תָּא חַזִּי, מַה בְּתִיב (שם) 'וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹכֵן לְשֶׁבֶט־וָי. וְחָמָא דְשְׂכִינְתָּא חֲפִיָּא עַלְיֵיהּ וַרְבִּיעָא עַלְיֵיהּ, מִתְתַּקְנָא בְּתַרְסַר שְׁבַטִין תְּחוּתָהּ, וְלֹא יָבִיל לְשַׁלְטָאָה עַלְיֵיהּ עֵינֵיהּ.

תְּתַרְסַר וְתַקְנָא

ישראל, **מִתְתַּקְנָא בְּתַרְסַר שְׁבַטִין תְּחוּתָהּ** - מתוקנת עשר שבטים תחתיה, שהם בבחינת מרכבת המלכות, כי המלכות מתתקנת ועומדת על שנים עשר מלאכים שהם בסוד חיות הקודש, שהוא סוד שנים עשר השבטים^{כב}, **וְלֹא יָבִיל לְשַׁלְטָאָה עַלְיֵיהּ עֵינֵיהּ** - ולכן לא יכול בלעם להשליט על ישראל את עינו הרעה, כיון שנסתרו מעינו תחת כנפי

לאחר שביאר רבי חייא איך היה בלעם מוזק בעיניו, יבאר איך ניצלו בני ישראל ממנו.

תָּא חַזִּי - בוא וראה איך ניצלו בני ישראל מפגיעת עינו הרעה של בלעם, **מַה בְּתִיב בהמשך הפסוק (שם) 'וַיֵּרָא אֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹכֵן לְשֶׁבֶט־וָי^{כב}, וְחָמָא דְשְׂכִינְתָּא חֲפִיָּא עַלְיֵיהּ וַרְבִּיעָא עַלְיֵיהּ** - והיינו שראה שהשכינה שהיא מידת המלכות חופפת ורובצת על בני

מקורות וציטוטים

(ר' יצחק א"ב ז"ל סטעפאן) בבבאור לשון הפסוק 'וישא בלעם את עינו ותהי עליו רוח אלהים', וז"ל: מה שאמר לשון 'ותהי' ולא 'ויבא אלי רוח אלהים' או לשון אחר, ולשון 'ותהי' אינו נכון, ופירושו הוא [-אביו] ז"ל, דאיתא במדרש 'וישא בלעם את עינו', ביקש להכניס בהם עין הרע, והובא במקובלים, המובקש להכניס עין הרע סוגר עין אחת, לפי כששהאדם צורתו שלמה בשתי עיניו או נחה עליו רוח אלהים, וכשסוגר עין אחת אז מסתלק מעליו רוח אלהים ובא אליו רוח רעה רחמנא ליצלן, ואז כשמסתכל מכניס עין הרע על ידי הרוח רעה שבא עליו. והנה בלעם שרצה להכניס עין הרע, עשה גם כן פולה זאת כדי שיעלה מעליו רוח אלהים ויבוא אליו רוח רעה כנ"ל, עשה ליה השאיר עליו הרוח אלהים כנגד הטבע, עליו אמר 'ותהי עליו רוח אלהים', ותהי הוא לשון הווה, היינו שנשאר עליו רוח אלהים ולא הסתלק מעליו, ולא היה יכול להכניס עין הרע בישראל. [ועל פי דבריו ביאר החיד"א (חסדי אבות אבות פי"ב מ"א) דקדוק הלשון תמיד 'עין הרע' בלשון יחיד].

כב. ביאר בכתב פז: הרגיש מלת 'שוכן לשבטיו', וכי שוכנים היו במדבר, והיי נוסעים היו תמיד ממסע למסע. ועוד, שהיה לו לומר 'שוכן בשבטיו', כי הלמ"ד תורה על דמיון דבר אחר, והב"ת תורה על עצם הדבר.

כד. ע"פ הרמ"ק (להלן). וראה דעת הכתם פז להלן, **וראה** מה שאמרו בוהר (ח"ג מדבר קהי): 'איש על דגלו באותות' (במדבר ב. ב). אלוין ארבע משרין דנקטת ישראל, דאינון תריסר שרטיין, תריסר תחומין, סחור סחור לה. פלא פגוונא דלעיילא, וכו'. ואוקמוה דקתיב (יחזקאל א. י), 'ודמות פנייהם פני אדם ופני אריה אל תהיו וגו'. דיקנא דאדם אתפילי בקלהו, ואפניו הוו לד' סטרין דעלקא, ומתשרין דדייקניהו, וכלהו קלילו ביה באדם. מיכאל מימינא, גבריאל משמאלא, אוריאל לקדמיהו, רפאל לאחוריהו, שכינתא עליהו. תרין מקאן, ותרין מקאן, והיא באמצעיתא, וכו'. ד' משרין אינון לד' סטרין עלקא, ואשתכחו תריסר. אוף הכי לתתא פגוונא דלעיילא. דגל מתנה יהודה, לקביל משרטיא דאוריאל. ומתנה דראובן לקביל משרטיא דמיכאל. דא דלרזס, ודא למגדר,

[דף] רח ע"א, שעז"א נקרא נופל דאעמיק ליה קודשא בריך הוא בעומקא חשוכא, ויתבי בעומקא עד קודליה, ולכן כנגד זה 'הוה מאוך ענא חד' ולא סתים לגמרי, כי הרי עז"א לא נטבע בחושך כלו, ועזא"ל נקרא גלוי עינים, דהא לא אזדק חשוכא עליה (וזהו שם), ולכן הוה זקף וגלי חד עינא, והנה שני אלה [-עז"א ועזא"ל] מתחילים בעינן, וזה שכתוב 'וישא בלעם את עינו'.

ובאשמות הבוקר ביאר ששורש הדינים הוא בעיניים, שהם בסוד בינה וגבורה, ובלעם זקף עין שמאל שרצה להשפיע כולו דינים, והשפיל עין ימין, כיון שבצד ימין יש גם כן קצת רמז חסדים. וכן כתב בהלל אומר (לר' הלל פוסק ז"ל, שו"ת סימן כ), שעין הרע פועל על ידי עין שמאל. [וכן כתב באור החיים (שם), שהיה מוזק על ידי העין השמאלית].

ובחסולם ביאר, וז"ל: כי אברים הכפולים העיניים והאזניים וכו' באים משינוף מדת הדין עם מדת הרחמים, והיינו המלכות בבניה, ואבר הימני עיקרו ממידת הרחמים מבניה, ואבר השמאלי עיקרו מדת הדין ממלכות דצמצום א'. גם נודע שאם האדם זוכה נמצא מדת הדין בגניו והעלמה, ומדת הרחמים הוא גבולו והיא פועלת הכל, ואם אינו זוכה מתגלה עליו מדת הדין והוא אובד הכל. וזה שאמר לעיל 'דלא יתחו קמי מחבלא' וכו', 'דהא כל אינון דיתחוו קמיה אית ליה רשו לחבלא', כי כשמתרבים הרשעים בעולם, ניתן רשות למשחית לגלות את מדת הדין ולהעניש את העולם, לכן גם הצדיק צריך לפחוד ממנו, שהרי כל כחו הוא מפני שמדת הדין נעלם וגניו ואינו פועל כלפי הצדיק, לפיכך יוכל המשחית לגלות מדת הדין שבו ולהענישו ביחד עם הרשעים. וזה סוד שאומר כאן בבלעם, 'דעינא בישא הוה ליה' וכו' 'בעי לאסתכלא בישראל בגין דישי בכל אתר דעיניה הוה מסתכל', והיינו שבעין הרעה שלו היה כגלה מדת הדין הטמיר כנוכר לעיל, וזה שאמר 'דוקיף עינא חד', שהוא עין השמאלי דמדת הדין, 'ומאיך עינא חד', שביטל כח עינו הימני ששם מדת הרחמים, 'בגין לאסתכלא בהו בישראל בעינא בישא', והיינו בעין השמאלי שלו, שהוא מדת הדין.

וראה בסמיכת חכמים (לר' נפתלי כ"ץ ז"ל, ברכות כ), שכתב בשם אביו

אמר, איך איכול להון, דהא רוח קדישא עלאה רביעא עלייהו, וחספת לון בגדפהא. דהא הוא דכתיב (שם פסוק ט) 'פרע שכב פארי וכלביא מי יקימנו'. 'מי יקימנו' מעלייהו, בגין דיתגליין ושלטא עינא עלייהו. ועל דא קודשא בריך הוא בעא לחפאי לגח, לאסתתרא מעינא, דהא יכיל רוח מסאבא לשלטא עליה, בגין דלא יתחבל, והא אתמר.

הקטר והכבוד

לאחר שהתבאר כי על ידי ההסתרות בקדושה ניצולים מן השטן המשחית, יבאר כי זהו ענין ביאת נח לתיבה, ובוה יבואר הפסוק שפתח בו 'ויבא נח ובניו ואשתו וגשי בניו אתו אל תיבה מפני מי המבול'.

ועל דא קודשא בריך הוא בעא לחפאי לגח - ועל כן רצה הקדוש ברוך הוא לכסות את נח בתוך התיבה, כדי לאסתתרא מעינא - להסתירו מן העין הרע, דלא יכיל רוח מסאבא לשלטא עליה, בגין דלא יתחבל - כדי שלא תוכל רוח הטומאה לשלוט עליו, כדי שלא יינזק. והא אתמר - והרי כבר נתבאר ענין זה שהקדוש ברוך הוא מסתיר אצלו את הצדיקים כדי שלא יינזקו מעין המחבל.^א

השכינה^ב. כיון שראה בלעם כך, אמר, איך איכול להון - איך אוכל להזיק לישראל, דהא רוח קדישא עלאה רביעא עלייהו, וחספת לון בגדפהא - שהרי רוח קדושה עליונה רובצת עליהם, וחופה ומכסה אותם בכנפיו^ג. דהא הוא דכתיב (שם פסוק ט) 'פרע שכב פארי וכלביא מי יקימנו', והיינו שהשכינה הנקראת 'אריה' ו'לביא' רובצת ומכסה על בני ישראל^ד, 'מי יקימנו' מעלייהו - מעל בני ישראל, בגין דיתגליין^ה ושלטא עינא עלייהו - כדי שיתגלו ויתראו בפני המשחית, ועל ידי זה תוכל לשלוט העין רעה עליהם^ו.

מקורות וציונים

כא. הרא"ג, ואדרת אליהו.

ובכתם פז ביאר באופן אחר, וה"ל: דשכינתא חפאי עלייהו מתתקנא בתוהו שבטין תחותה, לדמיון שבטיו של ישראל, והענין הוא, להודיע כי היו ישראל נתקנים במלכות שד"י, דוגמת י"ב [צירופי] היות [וכן כתב באשמורת הבוקר, יעין שם] ו"ב [גבולין] אלכסונות [עיין לקוטי תורה להאריז"ל בראשית]. 'ולא יכיל לשלטא בתוהו עיניה', כי עיניו הר"ע למטה, ואיך ישלוט התחתון [יעין הרע] על העליון [תפארת, כלומר], ואיך ישלוט עין הרע של מטה על יעקב [תפארת] שלמעלה.

והסולם ביאר: רוח הקדש העליון היא בינה, שהוא סוד מידת הרחמים, שהיתה מחפה ומגינה על ישראל, שמדת הדין לא תוכל לשלוט בהם, ועל כן אמר בלעם, 'מי יקימנו' שלא תכסה אותם מדת הרחמים ותוכל עינו הרעה לכלותם.

ל. כתם פז ואשמורת הבוקר.

לא. ראה בשפת אמת (פסח תת"ל ד"ה הומים) שכתב שהוא גם ענין הצלת ישראל בים סוף, וה"ל: 'הומים להם חומה' (שמות יד כב). יש להבין למה היה נצרך זה, ויש לומר על פי מה שכתב בוזהר הקדוש בתיבת נח שהיה להסתירו מפני המשחית שלא יסתכל בו עיין שם. כמו כן בים [סוף] המשחית טבע להמצרים בים, היה המים חומה לבני ישראל להסתירם, כי רוב המפרשים הסכימו שהיה הטביעה וההצלה בפעם אחר, וכן נראה לשון הפסוק (שם טו ט) 'כי בא סוס כו' ובני ישראל הלכו כו', עיין שם.

וכו'. ומתנה דן לצפון. מתנה אפרים ימה. מתנה דן לקביל משק"יא דגבריאל. מתנה אפרים למערב, לקביל משק"יא דרפאל.

[איש על דגלו באותות], אלו האותות והמחנות של ישראל, שהם שנים עשר שבטים, שנים עשר תחומים סביב סביב לה. הכל כדו למעלה, וכו'. והעמידוהו שהוא מה שכתוב 'דמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין' וגו'. דמות אדם נכללת בכלם, והפנים היו לארבעת צדדי העולם, ונפרדים בדמויותיהם, וכולם כוללים בו באדם. מיכאל מימין, גבריאל משמאל, אוריאל לפניהם, רפאל לאחוריהם, השכינה מעליהם. שנים מכאן, ושנים מכאן, והיא באמצע, וכו'. ארבעה מחנות הם לארבעת צדדי העולם, ונמצאים שנים עשר. אף כך למטה כמו שלמעלה. דגל מחנה יהודה כנגד מחנה אוריאל, ומחנה ראובן כנגד מחנה מיכאל. זה לדרום, וזה למזרח, וכו'. ומחנה דן לצפון. מחנה אפרים ימה. מחנה דן מול מחנה גבריאל. מחנה אפרים למערב, כנגד מחנה רפאל.

כה. ע"פ הרא"ג ואדרת אליהו.

כו. כתב בהגהות מהרצ"א: נכתב אצלינו בסגולה להוציל מעין הרע של איש אחד הבא פתאום, לומר הפסוק 'וישא בלעם את עינו וירא את ישראל שכן לשבטיו ותהי עליו רוח אליהם'. והביאו גם באגרא דפרקא (אות ע"ג).

כז. דמשק אליעזר, ע"פ דברי הוזהר לעיל (הקדמה ו).

כח. כ"ה בדפו"א ע"פ הרמ"ק ודרך אמת להאריז"ל. ובדפו"ר איתא: גגין דאתגלייא. וכתב באדרת אליהו: שולח נכון גגין דיתגלייא, ויש ליישב.